

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПІДТРИМКИ ВІДТВОРЮВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

TOOLS FOR SUPPORTING REPRODUCTIVE PROCESSES IN UKRAINIAN AGRICULTURE IN WAR CONDITIONS

Виклюк М.І.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

Кундицький О.О.

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

Герасим П.М.

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і аудиту,
Національний лісотехнічний університет України

Vykliuk Mariana, Kundytskyj Oleksandr

Ivan Franko National University of Lviv

Garasym Petro

National University of Forestry of Ukraine

У науковій публікації досліджено діючий інструментарій підтримки діяльності сільськогосподарських суб'єктів в умовах воєнної економіки. Відзначено, що необхідність та адаптація напрямів державної підтримки розвитку сільського господарства слугують поштовхом до обґрунтування практичних засад активізації відтворювальних процесів вітчизняних сільськогосподарських підприємств. Досліджено кредитні та фіскальні технології підтримки вітчизняних сільськогосподарських підприємств в умовах війни. Узагальнено складові та алгоритм використання окремих методів та інструментів підтримки відтворювальних процесів досліджуваних суб'єктів. Відзначено позитивні тенденції поживлення ділової активності суб'єктів господарювання внаслідок запровадження заходів підтримки сільського господарства.

Ключові слова: інструментарій, відтворювальні процеси, підприємства, сільське господарство, державна підтримка, кредитна підтримка, фіскальна підтримка.

The purpose of the scientific publication has been determined, to study the existing practice of finding tools for state support of reproductive processes in agriculture in Ukraine during the war. Attention has been paid to the works of scientists and expert practitioners who studied the problems of state support of reproductive processes in agriculture in Ukraine and prospects for their development. It has been noted that the need and adaptation of state support for agricultural development during the war serve as an impetus to substantiate the practical principles of intensifying the reproductive processes of domestic agricultural enterprises and food security of the state. The current practice of using financial tools to support the reproductive processes of agriculture in Ukraine has been summarized into four groups, namely: budget support tools, credit support tools, fiscal support tools, and price support tools. Peculiarities in the application of credit and fiscal technologies to support domestic agricultural enterprises in the conditions of war have been investigated. The components and algorithm of using certain methods and tools to support the reproduction processes of the studied subjects are generalized: soft loan "Available loans 5-7-9%" and military single tax. The top banks that provide loans to agricultural entities under the program "Affordable loans 5-7-9%" have been presented. The package of fiscal decisions adopted by the Government of Ukraine, which will act to normalize the functioning of the economy and financial system in order to preserve the fiscal potential of domestic business during the war, has been summarized. Positive trends in the recovery of business activity of economic entities due to the introduction of measures to support agriculture were noted: the revival of the registration of sole

proprietors in the agricultural sector and the highest share of profitable enterprises has been also in the agricultural business. Prospects for further research based on the need for state support of reproductive processes at the stage of consumption of agricultural products have been identified.

Keywords: tools, reproduction processes, enterprises, agriculture, state support, credit support, fiscal support.

Постановка проблеми. Модернізація сільського господарства за рахунок інтенсивного відтворення його виробничих процесів можливе лише за умови належного розвитку та функціонування системи державного регулювання та фінансової підтримки зазначених процесів. Необхідність та адаптація напрямів державної аграрної політики України до світових стандартів розвитку сільського господарства слугують поштовхом до обґрунтування теоретичних та практичних засад активізації відтворювальних процесів вітчизняних сільськогосподарських підприємств. Без перебільшення, сільське господарство України перебуває в затьожному стані рецесії та технологічного відставання, а в наслідок військових дій на території України частина активного земельного фонду в найближчому майбутньому буде не задіяна аграріями, що містить величезні ризики щодо зниження ділової активності суб'єктів господарювання та продовольчої безпеки країни в цілому.

Зокрема, на переконання експертів, через військове вторгнення українські аграрії зіткнулися з рядом проблем: окупація територій, блокування логістики, відсутність палива та добрив, перебої з постачанням сільськогосподарської техніки та обладнання, зупинка експорту, заборона роботи у вечірній та нічний час, погодні умови тощо. Зазначені форс-мажорні обставини, за підсумками експертів, призвели до скорочення 30% земельного фонду для посівів і інших сільськогосподарських робіт. Враховуючи це, постають перманентними завданнями сьогодення активізація суб'єктів галузі через розробку державою дієвого інструментарію підтримки їх відтворювальних процесів, а від так і визначають актуальність наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення досвіду результатів відтворювальних процесів у сільському господарстві України за рахунок розвитку системи державного регулювання цих процесів ґрунтуються на висновках, зроблених в роботах ряду вітчизняних дослідників в області державного управління, таких як: Олійник О. [6], Саблук П. [8] (досліджено об'єктивну необхідність державного регулювання відтворювальними процесами в сільському господарстві в ринкових умовах); Амбросов В. (представлено теоретико-методологічні засади інноваційно-фінансової основи відтворення матеріально-технічної бази АПК в Україні) [7]; Бабко В. (обґрунтовано необхідність державної підтримки сільськогосподарського виробництва як чинника забезпечення його конкурентоспроможності) [11] та ін.

Особливу увагу варто приділити працям українських учених пов'язаним з вивченням проблем саме державної фінансової підтримки відтворювальних процесів в сільському господарстві України і перспектив їх розвитку, що представлені у працях Лаврук В. та Покотильської Н. (сучасна стратегія державної фінансової підтримки тваринництва в Україні) [10]; Урби С., Чеквона О., Вовчак О., Гальків Л., Демчишин М. (діагностика фінансового забезпечення розвитку аграрного сектору України) [9; 12]; Прокопенко Н. (формування системи фінансової підтримки підприємств АПК) [13] та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Більшість науковців, без перебільшення, стверджують, що ефективного розвитку суб'єкти сільського господарства можуть досягти за умови належного фінансування та практичної реалізації державою перспективних механізмів забезпечення потреб їх інтенсивного відтворення. Попри те, що досліджуване питання активно обговорюється в наукових колах та в системі державного управління, втім формування та практичне застосування інструментарію відтворювальних процесів в сільському господарстві за участі держави, особливо в умовах воєнної економіки, не можна вважати достатньо висвітленим, а тому потребує ґрунтовного дослідження. Це обумовило актуальність дослідження наукової проблематики.

Постановка завдання. Мета статті полягає в дослідженні існуючої практики застосування інструментарію державної підтримки відтворювальних процесів в сільському господарстві в умовах війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Технології підтримки вітчизняних сільськогосподарських підприємств в умовах війни засвідчує використання широкого кола форм, методів та інструментів. Згідно передбачених змін та поправок до Державного бюджету, Податкового кодексу та ряду інших нормативних актів сьогоденні передбачено ряд заходів підтримки державою аграріїв у 2022 році. Зокрема має місце комплексне поєднання методів економічного, адміністративного та організаційного характеру (табл. 1).

Серед економічних розрізняють прямі та опосередковані форми підтримки:

– пряма форма підтримки сільськогосподарських виробників: субсидіювання сільськогосподарського виробництва, субсидіювання кредитування сільськогосподарських товаровиробників, субсидії на компенсацію частини витрат суб'єктів господарювання на страхування урожаю, субсидії на капітальні вкладення,

**Діюча практика використання фінансового інструментарію
підтримки відтворювальних процесів сільського господарства в Україні**

№	Вид інструменту	Характеристика
Інструменти бюджетної підтримки		
1	Бюджетні позики	Надається виробникам сільськогосподарської продукції, зокрема зерна Аграрним фондом України, що підлягають державному ціновому регулюванню
2	Лізингові субсидії	Сільськогосподарські суб'єкти можуть отримати часткову компенсацію від держави сплачених лізингових платежів за придбане обладнання та техніку на умовах фінансового лізингу
3	Бюджетні дотації	Надається для сільськогосподарських суб'єктів з метою запобігання їх збитковості і формування платоспроможного попиту споживачів продукції
4	Часткова компенсація вартості обладнання вітчизняного виробництва	Отримують сільськогосподарські суб'єкти безповоротно у розмірі 20% від вартості обладнання і техніки
Інструменти податкової підтримки		
6	Спеціальні механізми справляння непрямих податків	Реалізуються за допомогою наступних механізмів: спеціальний режим акумуляції сум ПДВ; ПДВ за 0% ставкою; ПДВ, що повністю залишається у розпорядженні підприємств і спрямовується на підтримку власного виробництва; ПДВ, що спрямовується виключно для виплат дотацій сільськогосподарським виробникам
7	Спеціальні режими та механізми оподаткування	Запроваджено спрощену систему оподаткування суб'єктів малого підприємництва у сільському господарстві (4 група) та спеціального «воєнного єдиного податку»; звільнено від сплати окремих видів податків (на тимчасовій, чи постійній основі) окремі групи платників податків та податкових агентів.
Інструменти кредитної підтримки		
8	Пільгове кредитування	Кредитна підтримка сільськогосподарських товаровиробників з метою забезпечення посівної кампанії, а також підтримки та активізації підприємницької діяльності у період дії воєнного стану на основі Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%».
9	Кредитні субсидії	Фінансова підтримка сільськогосподарських суб'єктів через механізми зменшення вартості кредитів, котрі надаються їм банками як в національній, так і іноземній валюті
Інструменти цінової підтримки		
10	Державне регулювання гуртових цін	Встановлення мінімального та максимального рівня інтервенційної ціни
11	Фінансові інтервенції	Купівля сільськогосподарської продукції при падінні ціни СПОТ на організованому ринку сільськогосподарської продукції нижче мінімального рівня
12	Тимчасове адміністративне регулювання цін	Сукупність заходів, що спрямовані на закупку чи упередження узгодженого або спекулятивного формування цін продавцями на аграрному ринку
13	Товарні інтервенції	Продаж сільськогосподарськими суб'єктами продукції при зростанні цін на організованому аграрному ринку понад максимальний рівень

Джерело: узагальнено на основі проведених досліджень

звільнення від сплати окремих видів податків тощо;

– опосередкована форма підтримки сільськогосподарських виробників: реструктуризація заборгованості за платіжними вимогами в бюджетах усіх рівнів; податкові пільги та канікули, спеціальні режими оподаткування, підтримка аграрної науки.

Особливого характеру набули окремі організаційні та адміністративні заходи щодо

спрощеного доступу сільгоспвиробників до палива, добрив та пестицидів в умовах воєнного стану та надання можливостей взяти в оренду державні та комунальні землі за спрощеною швидкою процедурою; скасовано додаткові процедури із сертифікації насіння, що сприяє забезпеченню аграріїв насіннєвим матеріалом та ліцензування експорту кукурудзи й соняшникової олії; спрощено маркування імпортованих харчових продуктів і кормів в умовах воєнного

стану; знято бюрократичні перепони щодо експорту та ліцензування дозволених груп товарів; ухвалено низку рішень, які полегшують доступ виробників сільгосппродукції до, зокрема, пального, пестицидів та агрохімікатів у умовах воєнного стану; спрощено умови ведення бізнесу, безпосередньо спрощення фітосанітарних заходів та процедур в умовах воєнного стану для забезпечення продовольчої безпеки держави; спрощено реєстрацію сільськогосподарських машин та механізмів у період воєнного стану; урядом створено Координаційну раду з питань логістики в сільському господарстві [4].

Зокрема у кредитній сфері Уряд прийняв постанову «Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України щодо забезпечення кредитної підтримки сільськогосподарським товаровиробникам», а також розширив кредитування для аграріїв шляхом внесення ряду змін до Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» (табл. 2) та програму компенсації

процентних ставок за кредитами (тіло кредиту до 50 млн. грн.) для малого та середнього сільськогосподарського бізнесу на посівну кампанію [1].

На початку дії програми пільгового кредитування аграрії стикнулися із проблемами, що стосуються кредитора: можливість отримати пільговий кредит могли лише підприємства, що обслуговуються у державному банку Укргазбанк. Однак, згодом до зазначеної програми долучилися й інші комерційні банки (табл. 3). Внаслідок цього за урядовими підсумками станом на початок травня 2022 р. банки вже видали кредитів на 11 млрд 270 млн грн, основна сума із яких була залучена за програмою портфельних гарантій 80% на інвестиційні цілі [3; 6].

З метою збереження фіскального потенціалу вітчизняного бізнесу в умовах війни уряд України ухвалив також пакет фіскальних рішень, що діятимуть до нормалізації функціонування економіки й фінансової системи та

Таблиця 2

Механізми надання пільгового кредиту сільськогосподарським товаровиробникам «Доступні кредити 5-7-9%» у 2022 році

Елементи	Характеристика
Суб'єкт кредитування	– для участі в державній підтримці суб'єкт підприємництва повинен бути сільськогосподарським товаровиробником у значенні, наведеному в Законі України «Про державну підтримку сільського господарства України» (питома вага вартості сільськогосподарських товарів/послуг становить не менше 75% вартості всіх товарів/послуг, поставлених протягом попередніх 12 податкових періодів сукупно). – кредити видаватимуться виключно малим та середнім аграрним виробникам з оборотом не більше 20 мільйонів євро в рік, що є еквівалентом підприємства, яке обробляє до 10 000 га.
Обсяги кредитування	– максимальна сума кредиту на який поширюється компенсація відсоткової ставки 50 млн грн (раніше було 20 млн євро); максимальна сума кредиту для всіх суб'єктів підприємництва може бути збільшена з 50 млн грн до 60 млн грн з урахуванням групи пов'язаних компаній.
Об'єкт кредитування	– кредитування надається для здійснення сільськогосподарської діяльності (посівної) на період дії воєнного стану (під 0 відсотків річних на період воєнного стану, а у разі припинення чи скасування воєнного стану – до завершення строку кредитування);
Цілі кредитування	– інвестиційний кредит на придбання сільськогосподарської техніки; – кредит на поповнення обігових коштів для придбання насіння, добрив та паливно-мастильних матеріалів.
Період кредитування	– термін дії кредиту становить 6 місяців
Забезпечення	– встановлено максимальний розмір державної гарантії за портфельними кредитами до 80% (тобто у разі неможливості виконання зобов'язань з повернення кредиту, держава відшкодує до 80% боргових зобов'язань).
Термін подачі заявки	– до 31 травня 2022 року.
Кредитори	– для отримання пільгового кредиту сільгосптоваровиробники звертаються до банківських установ, де обслуговуються.
Розмір кредитної гарантії	– 80% від суми кредиту суб'єкта мікро, малого та середнього підприємництва (крім суб'єктів великого підприємництва); – держава дає гарантію банку за позичальника і банк швидше та комфортніше ухвалює рішення. А отже, кредитування буде значно доступнішим.

Джерело: узагальнено на основі досліджень: [3–5]

розпочав імплементацію нової радикальної та ліберальної податкової реформи. Фіскальні інструменти передбачають різний характер та вплив на суб'єктів господарювання в залежності від стадії виробничого процесу та етапів відтворювального процесу.

Основні засади податкової реформи передбачають збільшення граничного розміру доходу

для юридичних осіб-єдинників, звільнення фізичних осіб 1–3 груп єдиного податку від ЄСВ, звільнення від сплати ПДФО благодійної допомоги та ще 30 податкових пільг для бізнесу. Ці зміни почали діяти з 17 березня, тому доцільно виокремити саме ті фіскальні інструменти, які сьогодні мають місце у вітчизняній практиці (табл. 4) [1–4].

Таблиця 3

ТОП-банків, що здійснювали кредитування суб'єктів сільського господарства за програмою «Доступні кредити 5-7-9%»

Банк	Обсяг, млн грн	Частка від наданих пільгових кредитів в умовах війни, %
Приватбанк	5253	34,4%
Укргазбанк	1951	26,7%
Ощадбанк	1541	14,0%
Укресімбанк	708	15,21%
ПроКредитбанк	661	7,21%
Райффайзен банк Аваль	353	2,31%
ПУМБ	130	1,22%
ОТР Банк	71	1,63%
Креді Агріколь Банк	38	0,6%

Джерело: розраховано на підставі [6]

Таблиця 4

Фіскальні інструменти підтримки бізнесу в умовах воєнної економіки

Інструмент	Характеристика
Податкові пільги/ канікули	<ul style="list-style-type: none"> – тимчасово, в період воєнного стану, призупинено застосування штрафних санкцій до суб'єктів господарювання, які не використовують РРО/ПРРО під час здійснення розрахункових операцій та скасовано РРО для підприємств роздрібною торгівлі, сфери послуг та громадського харчування на період дії воєнного стану; – благодійна допомога, надана учасникам бойових дій та особам, які проживають на території бойових дій, не оподатковується ПДФО; – пеня за несвоєчасне бюджетне відшкодування ПДВ не буде нараховуватися, якщо несвоєчасність відшкодування відбулося внаслідок форс-мажорних обставин; – дозволяється включати до податкового кредиту з ПДВ суми, по яких ще не зареєстровані податкові накладні, але наявні необхідні первинні документи; – встановлення 0 ставки акцизу та 7% ПДВ на пальне. – з 1 березня до припинення воєнного стану ФОП 1-3 груп не сплачують ЄСВ за себе; – спрощенцям 2-3 груп дозволяється не сплачувати ЄСВ за мобілізованих працівників. Такі суми будуть сплачені за рахунок державного бюджету; – на період воєнного стану ФОП не сплачують ЄСВ, якщо не отримують доходу; – на період воєнного стану та протягом 3 місяців після його закінчення штрафи та пеня по ЄСВ не застосовуються, а перевірки не проводяться; – звільнено платників 1 та 2 групи ССО від сплати податків, усіх платників податків звільнили від зобов'язань щодо сплати екологічного та земельного податків на об'єкти в зоні бойових дій; – місцеві органи влади отримали право вводити місцеві податки та збільшувати чи зменшувати наявні місцеві податки.
Спрощена система оподаткування.	<p>Розширено можливість скористатися опцією єдиного податку суб'єктів бізнесу (ССО/ «Військовий єдиний податок»):</p> <ul style="list-style-type: none"> – підприємства на загальній системі оподаткування отримали можливість сплачувати податок у розмірі 2% від обороту замість ПДВ (20%) та податку на прибуток (18%); – зняття обмеження по кількості робітників та ліміт доходу; – зняті обмеження по видам діяльності (окрім підакцизних товарів та грального бізнесу) – уряд отримує право визначати порядок сплати податку; – з 24 лютого 2022 до кінця року звільняються від сплати плати за землю платники за землю, що розташована на територіях, на яких ведуться бойові дії.

Джерело: узагальнено автором на підставі [1–4]

Висновки та перспективи подальших досліджень. Основна мета заходів державних реформи та реалізації інструментарію підтримки вітчизняних сільськогосподарських підприємств полягає у тому, що, по-перше, сприяє доступу вітчизняних аграріїв до дешевих джерел коштів для поповнення власного обігового капіталу та можливостей оновлення їх технічного складу та основних засобів в цілому; по-друге, тимчасове зменшення фіскального навантаження на суб'єктів сільського господарства за рахунок ліберальних заходів податкової реформи, що забезпечує підтримку їх ділової активності; по-третє, сприяє послабленню адміністративного навантаження як на бізнес, так і на державні та місцеві фіскальні органи; по-четверте, державна підтримка фокусується на тому, що сільське господарство України повинно вистояти за рахунок наявного потенціалу, який держава має максимально використати в післявоєнний період для відновлення національної економіки та забезпечення продовольчої безпеки країни в сучасних реаліях.

Реалізація заходів державної підтримки сільського господарства в умовах війни дала вже позитивні результати, що полягають у наступному:

– спостерігається поживлення реєстрації ФОПів у аграрному бізнесі та нового бізнесу (впродовж 2 місяців війни їх динаміка наблизилась до 50% аналогічного періоду 2021 року).

– сільське господарство входить в топ-секторів зареєстрованих юридичних осіб, які мають статус прибуткових суб'єктів з вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур та насіння олійних культур;

– швидка адаптація аграріїв до умов ведення бізнесу у воєнній економіці засвідчує про перспективні наміри розвитку аграрного сектору незважаючи на скрутну ситуацію української економіки;

– спостерігається швидка адаптація аграріїв до війни, а на переконання експертів – ці тенденції є швидшими аніж до пандемії COVID-19.

Однак, у майбутньому державна підтримка розвитку сільського господарства має бути реалізована таким чином, щоб активізувати процеси підтримки аграріїв на стадії споживання сільськогосподарської продукції через механізми цінової політики та фіскальні інструменти (зменшення ставки ПДВ для продукції сільського господарства, що є складовою товарів першої необхідності тощо). Особливо це актуально в сучасних кризових умовах пов'язаних із військовими діями та загрозами на території України, попередньо наслідками пандемії COVID-19, стагнацією економіки, різким підвищенням рівня безробіття, спадними тенденціями споживання через відсутність в населення запасу грошових заощаджень тощо. Саме тому, зазначені процеси виступатимуть предметом подальших наукових досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (15.04.2022 року). *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voynennoho> (дата звернення: 8.05.2022).
2. З 17 березня діють нові податкові пільги для ФОПів та підприємств під час війни! *Дебет-кредит*. URL: <https://news.dtki.ua/taxation/common/75358> (дата звернення: 8.05.2022).
3. Економіка України під час війни: оперативна оцінка, квітень 2022. *Центр економічної стратегії: аналітична записка*. URL: https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2022/04/UKR_Економіка-України-під-час-війни.pdf (дата звернення: 08.05.2022).
4. Перелік спрощених Урядом процедур для аграріїв в умовах війни. *Міністерство аграрної політики та продовольства України*. Опубліковано 14 квітня 2022 року. URL: <https://minagro.gov.ua/news/perelik-sproshchenih-uryadom-procedur-dlya-agrariyiv-v-umovah-vijni> (дата звернення: 08.05.2022).
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану: закон України від 24.03.2022 року № 2145-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-%D0%86%D0%A5#Text> (дата звернення: 08.05.2022).
6. "5-7-9%": Банки за тиждень видали пільгові кредити на 3,5 млрд грн. *Finbalance* (Фінанси та економіка). URL: <https://finbalance.com.ua/news/5-7-9-banki-za-tizhden-vidali-pilhovyi-krediti-na-348-mlrd-hrn> (дата звернення: 08.05.2022).
7. Олійник О.В. Економічний механізм розширеного відтворення в сільському господарстві : монографія. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 288 с.
8. Амбросов В.Я. Инновационно-финансовая основа материально-технической базы АПК. *Формування і реалізація державної політики розвитку матеріально-технічної бази агропромислового комплексу в Україні*. Київ : ІАЕ УААН, 2003. С. 592–595.
9. Саблук П. Т. Економічний механізм АПК. Проблеми економіки агропромислового комплексу і формування його кадрового потенціалу : Кол. монографія. У 2-х тт. / За ред. П. Т. Саблука, В. Я. Амбросова, Г. Є. Мазнева. Т. 1. Київ : ІАЕ, 2000. С. 360–372.
10. Урба С. І., Червона О. Ю. Аналіз фінансового забезпечення розвитку аграрного сектору економіки України. *Бізнес-навігатор*. 2019. № 2(51). С. 37–41.

11. Лаврук В. В., Покотильська Н. В. Стратегія державної фінансової підтримки тваринництва. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. Том 30 (69). № 5. С. 114–120.
12. Бабко В. Державна підтримка сільськогосподарського виробництва як чинник забезпечення його конкурентоспроможності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 7. С. 79–81.
13. Vovchak, O. D., Halkiv, L. I., Demchyshyn, M. Ya. The condition and problems of Ukraine's agricultural enterprises banking crediting development. *Financial and Credit Activity-Problems of Theory and Practice*. 2018. 3(26). 30–37.
14. Прокопенко Н. С. Податкове регулювання агропромислового виробництва : монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2009. 316 с.

REFERENCES:

1. Oghljad instrumentiv pidtrymky finansovoi stiykosti v umovakh vojennoho stanu v Ukrajinі [Review of instruments for maintaining financial stability in the martial law in Ukraine]. Nacionalnyj instytut strategichnykh doslidzhenj [National Institute for Strategic Studies]. Available at: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoi-stiykosti-v-umovakh-vojennoho> (accessed 10 May 2022).
2. Z 17 bereznja dijutj novi podatkovі piljghy dlja FOPiv ta pidpryemstv pid chas vijny [From March 17, new tax benefits for private individuals and businesses during the war] Debet-kredet [Debit credit]. Available at: <https://news.dtk.ua/taxation/common/75358> (accessed 10 May 2022).
3. Ekonomika Ukrajinj pid chas vijny: operativna ocinka, kvitenj 2022 [Economy of Ukraine during the war: operational assessment, April 2022]. Centr ekonomichnoji strateghiji: analitychna zapyska [Center for Economic Strategy]. Available at: https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2022/04/UKR_Ekonomika-Ukrajinj-pid-chas-vijny.pdf (accessed 10 May 2022).
4. Perelik sproshhenykh Urjodom procedur dlja aghrarijiv v umovakh vijn [List of simplified by the Government procedures for farmers in wartime]. Ministerstvo aghrarnoji polityky ta prodovoljstva Ukrajinj [Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine]. Available at: <https://minagro.gov.ua/news/perelik-sproshchenih-uryadom-procedur-dlya-agrarijiv-v-umovah-vijni> (accessed 10 May 2022).
5. Pro vnesennja zmin do dejakykh zakonodavchykh aktiv Ukrajinj shhodo stvorennja umov dlja zabezpechennja prodovoljchoji bezpeky v umovakh vojennoho stanu [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning the Creation of Conditions for Ensuring Food Security in the Conditions of Martial Law]. Zakon Ukrajinj vid 24.03.2022 no. 2145-IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-%D0%86%D0%A5#Text> (accessed 10 May 2022).
6. "5-7-9%": Banky za tyzhdenj vydaly piljghovi kredyty na 3,5 mlrd ghrn. ["5-7-9%": Banks issued soft loans of UAH 3.5 billion during the week.]. Finbalance (Finansy ta ekonomika) [Finbalance (Finance and Economics)]. Available at: <https://finbalance.com.ua/news/5-7-9-banki-za-tizhden-vidali-pilghovi-krediti-na-348-mlrd-hrn> (accessed 10 May 2022).
7. Olijnyk O. V. (2006) *Ekonomichnyj mekhanizm rozshyrenogho vidtvorennja v siljskomu ghospodarstvi* [Economic mechanism of expanded reproduction in agriculture]. Kyiv: Centr navchalnoji literatury. (in Ukrainian)
8. Ambrosov V. Ja. (2003) *Ynnovacyonno-fynansovaja osnova materyalno-tekhnycheskoj bazy APK. Formuvannja i realizacija derzhavnoji polityky rozvytku materialjno-tekhnicnoji bazy aghropromyslovogho kompleksu v Ukrajinі* [Economic mechanism of agro-industrial complex. Problems of the economy of the agro-industrial complex and the formation of its human resources]. Kyiv: IAE UAAN. (in Ukrainian)
9. Sabluk P. T. (2000) *Ekonomichnyj mekhanizm APK. Problemy ekonomiky aghropromyslovogho kompleksu i formuvannja jogho kadrovogho potencialu* [Economic mechanism of agro-industrial complex. Problems of the economy of the agro-industrial complex and the formation of its human resources]. Kyiv: IAE. (in Ukrainian)
10. Urba S. I., Chervona O. Ju. (2019) Analiz finansovogho zabezpechennja rozvytku aghrarnogho sektoru ekonomiky Ukrajinj [Analysis of financial support for the development of the agricultural sector of the economy of Ukraine]. *Biznes-navighator* [Business navigator], no. 2(51), pp. 37–41.
11. Lavruk V. V., Pokotyljsjka N. V. (2019) Strateghija derzhavnoji finansovoi pidtrymky tvarynnyctva [Strategy of state financial support of animal husbandry]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskogho. Serija: Ekonomika i upravlinnja* [Scientific notes of TNU named after VI Vernadsky. Series: Economics and Management]. Vol. 30(69), no. 5, pp. 114–120.
12. Babko V. (2010) Derzhavna pidtrymka siljskoghospodarskogho vyrobnyctva jak chynnyk zabezpechennja jogho konkurentospromozhnosti [State support of agricultural production as a factor in ensuring its competitiveness]. *Investyciji: praktyka ta dosvid* [Investments: practice and experience], no. 17, pp. 79–81.
13. Vovchak O. D., Halkiv L. I., Demchyshyn M. Ya. (2018) The condition and problems of Ukraine's agricultural enterprises banking crediting development. *Financial and Credit Activity-Problems of Theory and Practice*, no. 3(26), pp. 30–37.
14. Prokopenko N. S. (2009) *Podatkove rehuljuvannja aghropromyslovogho vyrobnyctva* [Tax regulation of agro-industrial production]. Kyiv: NNC IAE. (in Ukrainian)